

Öğrencilerin Hemşirelik Eğitimi Sürecinde Yaşadıkları Stresin Profesyonel Benlik Gelişimlerine Etkisi

Effect of Stress Experienced by Students During Nursing Education on Their Development of Professional Self-Concept

Elanur YILMAZ KARABULUTLU¹, Fatma GÜNDÜZ ORUÇ², Gülcan BAHÇECİOĞLU TURAN³

ÖZ

Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin lisans eğitimleri sürecinde yaşadıkları stresin profesyonel benlik düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı olarak yapılan bu araştırma Haziran 2017 tarihinde Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi 4. sınıfta öğrenim gören 277 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma verileri Kişisel Bilgi Formu, Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği (HESÖ) ve Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (ÖHPBKÖ) ile toplanmıştır. Öğrencilerin %74,7'si kadın, %68,2' sinin gelir durumu orta düzey, %51,3'ü düz liseden mezun, %75,1'i üniversite yaşamından memnun ve %55,6'sı mesleği isteyerek seçmiştir. Yaş ortalaması 22,49±01,30 olarak bulundu. Öğrencilerin hemşirelik eğitimi stres ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalaması 59,46±18,21, uygulama stresi alt boyut puan ortalaması 29,68±9,49 ve akademik stres alt boyut puan ortalaması 29,77±9,35 olarak bulundu. Öğrenci hemşirelerde profesyonel benlik kavramı ölçeği toplam puan ortalaması 125,77±14,95, mesleki memnuniyet alt boyutu için 20,64±3,59, mesleki yetkinlik alt boyutu için 20,64±3,59 ve mesleki nitelikler alt boyutu için 85,19±10,90 olarak belirlendi. Öğrencilerin uygulama stresi ile mesleki memnuniyet, toplam hemşirelik eğitimi stresi ve akademik stres ile mesleki nitelikler ortalama puanları arasında pozitif yönde ilişki bulundu (p<0,05). Hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri süresince ortalamının üzerinde stres yaşadıkları ve profesyonel benlik kavramı gelişimlerinin iyi olduğu belirlendi. Öğrencilerin eğitim süresince yaşadıkları genel stres ve akademik stres arttıkça mesleki nitelik gelişimlerinin arttığı ve uygulama stresi arttıkça mesleki memnuniyetin arttığı tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Eğitim stresi, öğrenci hemşire, profesyonel benlik

ABSTRACT

This study was conducted to determine the effect of stress experienced by nursing students during undergraduate education on their development of professional self-concept. This descriptive study was conducted with 277 senior students at the Atatürk University Faculty of Nursing as of June 2017. The study data were collected by the Personal Information Form, the Nursing Education Stress Scale (NESS) and the Professional Self Concept in Nursing Students Scale (PSCNSS). Of the students, 74.7% was female, 68.2% had moderate income, 51.3% was normal high school graduate, 75.1% was satisfied with the life in university and 55.6% had chosen the profession willingly. The average age was found to be 22.49±01.30. The mean total score of the students in the nursing education stress scale was 59.46±18.21, the practice stress sub-scale score was 29.68±9.49 and the academic stress sub-scale score was 29.77±9.35. The mean Professional Self-Concept in Nursing Students scale score was 125.77±14.95, the professional satisfaction sub-scale score was 20.64±3.59, professional competence sub-scale score was 20.64±3.59 and professional qualifications sub-scale score was 85.19±10.90. A positive relationship between the mean practice stresses of the students and professional satisfaction, total nursing education stress and academic stress and the mean professional qualification scores (p<0.05) was found. It was determined that nursing students had above-average stress during their education and that had good level of professional self-concept development. The professional developments of the students were found to increase as the general stress and academic stress experienced by them during education increases, and their professional satisfaction was found to increase with increasing practice stress.

Keywords: Educational Stress, Student Nurse, Professional Self-Concept

Bu çalışma Uluslararası Karadeniz Hemşirelik Eğitimi Kongresi'nde (12-13 Ekim 2017, Samsun) poster bildiri olarak sunulmuştur.

¹Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği A.D, eanurkarabulutlu@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5298-853X

²Arş.gör. Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği A.D, f.gunduz@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3650-1926

³Arş.gör. Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği A.D, glcnbah@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0061-9490

İletişim / Corresponding Author: Fatma GÜNDÜZ ORUÇ

Geliş Tarihi / Received: 12.02.2018

e-posta/e-mail: f.gunduz@atauni.edu.tr

Kabul Tarihi / Accepted: 06.02.2019

GİRİŞ

Hemşirelik eğitimi kuramsal ve uygulamalı öğretimi kapsayan, teorik bilgi ve uygulama becerilerinin elde edilmesini gerektiren, gözlem ve yorum yapmaya ihtiyaç duyulan bir süreçtir. Bu dönemde öğrenciler eğitim yaşantılarına başlamakla beraber birçok stres faktörü ile karşılaşmaktadır. Stres hemşirelik öğrencileri arasında evrensel bir sorundur. Genel popülasyonla ve diğer sağlık disiplinlerindeki öğrenciler ile karşılaştırıldığında, lisans düzeyindeki hemşirelik öğrencilerinde mental sağlık problemlerinin gelişme riskinin daha yüksek olduğu bildirilmektedir.^{1,2} 1980'li yılların başından itibaren hemşirelik eğitiminde stres konusu dikkat çekmiş, araştırmacılar öğrenci hemşirelerin uygulamalı ve akademik eğitimlerinde stresin neden olduğu faktörleri incelemiştir.³⁻⁴

Hemşirelik öğrencileri arasında genel olarak akademik, klinik, kişisel/sosyal ve psikososyal stresörlerin etkili olduğu ifade edilmektedir.^{6,7} Hemşirelik öğrencilerinin yaşadıkları ortak stres kaynaklarının genellikle; eğitim yaşantılarının başlarından itibaren ölmek üzere olan hasta ile karşılaşma gibi travmatik deneyimler, hasta bir insanın bakım sorumluluğunu alma, yaptıkları klinik aktivitelerde daha az destek alma ve pratik uygulamalar esnasında kendilerine olan güvenlerinin yeterli düzeyde olmaması olarak belirlenmiştir.^{8,9}

Yüksek seviyede yaşanan stres öğrenmede zorluklara neden olabilirken, düşük ve orta seviyedeki stres öğrenirken motivasyonun artmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda klinik ve teorik eğitimde yaşanan stres öğrencinin performansı üzerinde etkili olmakta, stres seviyesi yüksek olan öğrencilerin akademik başarıları olumsuz olarak etkilenmektedir.¹⁰⁻¹² Stres, öğrenciler üzerinde hem fiziksel, psikososyal ve davranışsal bozukluklar gibi sağlık sorunlarına neden olmakta hem de

eğitimin verimini düşürerek profesyonel benlik/kimlik oluşması sürecini olumsuz etkileyebilmektedir.^{1,5,14} Profesyonel benlik kavramı, genel olarak meslekle özdeşleşme gibi çekirdek bir anlama sahiptir ve mesleğin belli başlı özelliklerini, standartlarını ve becerilerini bilmek ve uygulamada kullanmakla objektif duruma getirilir. Ayrıca profesyonel benlik kavramı, kişinin kendisini bir disiplinin ya da mesleğin üyesi olarak algılaması olarak da tanımlanabilir.¹⁵ Hemşireliğin profesyonel bir meslek olabilmesi için, mesleği yürüten üyelerin profesyonel benlik kavramlarının gelişmiş olması gerekmektedir.^{16,17} Hemşirelikte profesyonel benliğin gelişmesi, hemşirelik öğrencisinin eğitim sürecine girmesi ile başlayıp, okul eğitiminin sonlanması ile büyük oranda tamamlanmaktadır.^{18,19} Bu süreçte hemşirelerin profesyonel benliklerinin gelişmemesi veya yetersiz gelişmesi; mesleki alanda söz sahibi olamama, mesleğin kabul gören standartlarını karşılamada yetersizlik, hemşirelik rolünü etkili bir şekilde yerine getirememesi, öğrencilikten çalışma hayatına geçişte sorunların ortaya çıkması, mesleğin diğer üyeleri tarafından kabul görmemesi ve mesleki rollerde bağlantı kurma yetersizliği gibi sorunlara neden olmaktadır.²⁰ Bu süreçte profesyonel benlik yeterli düzeyde geliştiğinde ise meslek üyesinin, sağlık ekibi içerisinde etkili hizmet ve nitelikli hasta bakımı sunduğu, klinik uzmanlık geliştirmede yetkin olduğu, meslekten doyum alma ve memnuniyetin arttığı, tükenmişliğin ve işten ayrılmaların azaldığı bildirilmektedir.^{18,21,22} Bu nedenle profesyonel hemşirelik uygulamaları etkili bir şekilde yerine getirmenin yolu hemşirelerin profesyonel benliklerinin yeterli düzeyde gelişmesidir.¹⁹

Meslek üyelerinin güçlendirilmesi, okul eğitiminden itibaren öğrenci hemşirelerin profesyonel benliklerinin geliştirilmesi ile sağlanabilmektedir. Bu durumda eğitim sistemi profesyonel

benliğin gelişimini sağlamada önemli ve etkili bir rol oynamaktadır.²³ Gray ve Smith (1999)'in çalışmasında, profesyonel sosyalizasyonu olumlu hale getirmede iki önemli anahtar noktanın klinik ortamdaki öğreticilerin ve öğrenme ortamının niteliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki faktörün olumlu olmasının öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırdığı ve profesyonel benliklerinin gelişimine katkı sağladığı saptanmıştır. Sarman, Freitas, Rapps ve

Riegel (1992) ise hemşirelik eğitim programlarının profesyonel benlik gelişimi üzerine etkisini değerlendiren çalışmalar yapılmasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

Bu nedenle, bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin lisans eğitimleri sürecinde yaşadıkları stresin profesyonel benlik düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın Türü

Bu araştırma ilişkisel tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, Mayıs-Haziran 2017 tarihleri arasında Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi'nde yürütüldü.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini belirtilen tarihler arasında Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi okuyan 4. Sınıfta okuyan toplam 321 öğrenci oluşturdu. Herhangi bir örneklem belirlenmedi, dersin yürütüldüğü günlerde derse devam etmeyen ve araştırmaya dahil olmak istemeyen öğrencilerin dışındaki toplam 277 öğrenci araştırma kapsamına alındı.

Veri Toplama Araçları

Veriler; kişisel bilgi formu, Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği (HESÖ) ve Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (ÖHPBKÖ) ile toplandı.

Kişisel Bilgi Formu

Bu formda öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, gelir düzeyi, barındıkları yer, daha önce mezun olduğu okul, hemşirelik eğitiminin kaçınıcı yılında olduğu (dönem uzatma durumu), üniversite yaşamından memnuniyet durumu ve mesleği isteyerek seçme durumunu içeren 7 sorudan oluşmaktadır.

Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği (HESÖ)

Ölçek, Gray-Toft ve Anderson'ın (1981)²⁶ geliştirdiği, Hemşire Stres Ölçeğinden modifiye edilerek Rhead (1995)²⁷ tarafından Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği olarak geliştirilmiştir. Ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışması Karaca ve arkadaşları (2014) tarafından yapılmıştır.²⁸ Bu ölçek hemşirelik lisans öğrencilerinin eğitimleri sırasında yaşadıkları stresi belirlemektedir. Çalışmada 32 maddelik Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği 3 faktörlü yapı olarak değerlendirilmiş, ancak daha sonra faktör 1 (Uygulama stresi) ve faktör 2 (Akademik stres) olarak 2 faktörlü yapı kabul edilmiştir. Ölçek maddelerinin faktör yük değerleri 0,34 ve üzerinde değer almıştır.²⁸ İki alt boyut ve 32 maddeden oluşan ölçek dördü (0-3 puan) Likert tipindedir. Her bir alt boyutu 0-48 arasında değer alan Ölçeğin toplam puanı 0 – 96 arasındadır ve puanın artması stresin arttığına işaret etmektedir.²⁸

Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (ÖHPBKÖ)

Ölçek Sabancıoğulları ve Doğan (2011) tarafından geliştirilmiş, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır.²⁹ Ölçek toplam 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 31 maddesi düz, 14 maddesi ise ters ifade edilmiş maddelerden oluşmaktadır. Düz ifade edilmiş maddeler "1" Hiç Katılmıyorum, "2" Katılmıyorum, "3" Katılıyorum ve "4" Çok Katılıyorum şeklinde puanlanırken, ters ifade edilmiş

maddeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Tüm madde puanlarının toplanması ile elde edilen toplam puan 45-180 arasında değişmektedir. Ölçeğin “mesleki memnuniyet” alt grubundan alınacak toplam puan 8-32, “mesleki yetkinlik” alt grubundan alınacak toplam puan 7-28 ve “mesleki nitelikler” alt grubundan alınacak toplam puan 30-120 arasında değişmektedir. Puanların yüksekliği, hemşirelerin profesyonel benlik kavramının olumlu yönde geliştiğine işaret etmektedir. Mesleki Memnuniyet; öğrenci hemşirelerin mesleki doyum ve memnuniyetini ifade eder. Mesleki Yetkinlik; hemşirelik mesleğini yerine getirmek için gerekli profesyonel nitelikler (Sorun çözme becerisi, karar verme becerisi, mesleki bilgi ve beceri, mesleki yeterlilik vs.) yönünden kendini değerlendirmeyi kapsamaktadır. Mesleki nitelikler ise, mesleğin nitelikleri ve bunların yerine getirilmesi ile ilgili duygu, düşünce ve inançları kapsamaktadır.²⁹

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin bilgisayara yüklenmesi ve kodlanması araştırmacılar tarafından yapıldı ve veriler SPSS 20.00 paket programında değerlendirildi. İstatistiksel değerlendirmede frekans, yüzde, ortalama ve pearson korelasyon analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Etik Kurulu’ndan (31/05/2017 tarih ve 2017-5/7 sayılı) onay ve araştırmanın gerçekleştirileceği kurumdan yazılı izin alındı. Bilgi edinilen tüm araştırmalarda cevapların gönüllü olarak verilmesi gerektiği için araştırmaya alınacak bireylerin gönüllü katılımlarına önem verildi. Ayrıca, araştırmanın amacı ve elde edilen sonuçların hangi amaçlarla kullanılacağı açıklandıktan sonra onayları (bilgilendirilmiş onay ilkesi) sözlü olarak alındı. Araştırmaya katılan bireylere, kendileri ile ilgili bilgilerin başkalarına açıklanmayacağı konusunda açıklama yapıp “gizlilik ilkesine” uyuldu.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya alınan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Araştırmaya alınan öğrencilerin % 74,7’si kadın, % 68,2’sinin gelir durumu orta düzey, % 51,3’ü düz liseden mezun, % 75,1’i üniversite yaşamından memnun ve % 55,6’sı mesleği isteyerek seçmiştir. Öğrencilerin yaş ortalaması 22,49±01,30 olarak bulundu.

Tablo 1. Hastaların Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı

Tanıtıcı Özellikler (n:277)	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	207	74,7
Erkek	70	25,3
Gelir düzeyi		
Kötü	8	2,9
Orta	189	68,2
İyi	77	27,8
Çok iyi	3	1,1
Daha önce mezun olduğunuz okul		
Sağlık meslek lisesi		
Diğer meslek liseleri	3	1,1
Anadolu lisesi	15	5,4
Fen lisesi	115	41,5
Düz lise	2	0,7
	142	51,3
Üniversite yaşamından memnun musunuz?		
Evet	208	75,1
Hayır	69	24,9
Hemşirelik mesleğini isteyerek mi seçtiniz?		
Evet	154	55,6
Hayır	123	44,4
Yaş (Ort±SS)		22,49±2,16

Öğrencilerin hemşirelik eğitimi stres ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde; uygulama stresi alt boyutu puan ortalamasının $29,68 \pm 9,49$, akademik stres alt boyutu puan ortalamasının $29,77 \pm 9,35$ ve HESÖ toplam puan ortalamasının $59,33 \pm 17,97$ olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Çalışmaya alınan öğrencilerin hemşirelik eğitimleri sırasında orta düzeyde stres yaşadıkları ve bu stresin uygulama ve akademik alanlarda eşit düzeyde olduğu tespit edildi. Nitekim Agolla ve Ongori (2009) öğrencilerin okulda akademik olarak karşılaştığı süreçlerin stres yaratıcı etkiler olmaksızın düşünülmemeyeceğini belirtmektedir

Tablo 2. Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeğinden Alınan Puan Ortalamaları

HESÖ	Ort±SS	Medyan	Min.	Max.
Uygulama Stresi Alt Boyutu	29,68±9,49	30	0	48
Akademik Stresi Alt Boyutu	29,77±9,35	30	0	69
HESÖ Toplam Puan	59,33±17,97	60	0	96

Literatür incelendiğinde konu ile ilgili diğer çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edildiği belirlenmiştir^{31,32}. Bağcıvan ve ark. (2015) hemşirelik eğitimi sırasında öğrencilerin, teori ve uygulama arasındaki farklılıklar, ekipman yetersizliği, hemşirelerin çalışma esaslarındaki yetersizlik (ya da rollerinin belirlenmesindeki yetersizlik), sağlık durumu kötü olan hastalar ve hastaları rahatlatma konusunda yetersizlik, hastalarla yakın ilişki sonucu kendi kişisel hijyenlerini sürdürmede yetersizlik korkusu ve hastalarla yetersiz iletişim kurma gibi nedenlerden dolayı uygulama stresi yaşadıklarını tespit etmiştir. Diğer çalışmalarda ise öğrenilmesi gereken materyaller ve iyi performans gösterme

ihtiyacının öğrencilerde akademik strese neden olduğu saptanmıştır^{34,35}.

Tablo 3'te öğrenci hemşirelerde profesyonel benlik kavramı ölçeğinden alınan puan ortalamaları verilmiştir. Mesleki memnuniyet alt boyutu puan ortalamasının $20,64 \pm 3,59$, mesleki yetkinlik alt boyutu puan ortalamasının $19,93 \pm 3,66$, mesleki nitelikler alt boyutu puan ortalamasının $85,19 \pm 10,90$, ÖHPBKÖ toplam puan ortalamasının ise $125,77 \pm 14,95$ olduğu görülmektedir.

Çalışmaya alınan öğrencilerin profesyonel benlik kavramı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğine; toplam puan ve alt boyut ortalamaları puanlarının orta düzeyde olduğu saptandı.

Tablo 3. Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeğinden Alınan Puan Ortalamaları

ÖHPBKÖ	Ort±SS	Medyan	Min.	Max.
Mesleki Memnuniyet Alt Boyutu	20,64±3,59	21	11	31
Mesleki Yetkinlik Alt Boyutu	19,93±3,66	20	7	28
Mesleki Nitelikler Alt Boyutu	85,19±10,90	85	46	115
ÖHPBKÖ Toplam Puan	125,77±14,95	124	70	171

Bu sonuçlar öğrenci hemşirelerin hemşirelik mesleğini yerine getirmek için gerekli olan sorun çözme becerisi, karar verme becerisi, mesleki bilgi ve beceri, mesleki yeterlilik gibi profesyonel nitelikler yönünden kendilerini orta düzeyde yeterli bulduklarını ve mesleğin nitelikleri ile ilgili duygu, düşünce ve inançlarının pozitif olduğunu göstermektedir. Konu ile ilgili başka bir çalışmada son sınıfta olmalarına rağmen hemşirelik öğrencilerinin çok güçlü bir profesyonel kimlik göstermedikleri saptanmıştır³⁶. Park ve ark. (2007) yeni mezun olan hemşirelerle yaptıkları çalışmada, çalışmaya katılan hemşirelerin çoğunun kendilerine güvenli ve hemşirelik mesleğinde kariyer yapmaya motive olmuş olduklarını saptamışlardır. Profesyonel benlik gelişimi iyi olan öğrencilerin kendine güven, yaratıcılık ve eleştirel düşünme yeteneklerinin daha iyi olduğu, hasta ve aileleri için bakımı daha iyi planlayabildiği ve sunabildiği bildirilmektedir³⁸. Bu nedenle hemşirelik

eğitiminin öğrencilerin benlik kavramını geliştirmek için uygun fırsatların ve ortamların oluşturulması ve kendine güveni artırmak için de teşvik edici olmalıdır³⁹. Mesleki eğitim aynı zamanda öğrencilerin kendi benliklerine karşı daha gerçekçi ve olumlu bir tutum edinebilmesine yardımcı olur⁴⁰. Bir mesleğin profesyonel statüye ulaşmasında ve topluma nitelikli hizmet sunmasında, meslek üyelerinin profesyonel kimliklerinin güçlü olması gerekmektedir^{16,41}. Bu yönüyle değerlendirildiğinde çalışma sonuçları sevindiricidir.

Tablo 4'te hemşirelik öğrencilerinin mesleki memnuniyetleri ile uygulama stresleri arasında ($r=0,144$; $p<0,05$), mesleki nitelikleri ile akademik stres ($r=0,045$; $p<0,05$) ve hemşirelik eğitimi süresince yaşanan toplam stres puan ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0,119$; $p<0,05$).

Tablo 4. Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği Puanları İle Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği Puanlarının İlişkisi

ÖHPBKÖ Puan Ortalamaları	HESÖ Puan Ortalamaları					
	Uygulama Stresi		Akademik Stres		HESÖ Toplam Puan	
	r	p	r	p	r	p
Mesleki Memnuniyet	0,144	0,017*	0,80	0,185	0,116	0,054
Mesleki Yetkinlik	-0,57	0,343	-0,84	0,161	-0,74	0,222
Mesleki Nitelikler	0,109	0,069	0,121	0,045*	0,119	0,048*
ÖHPBKÖ Toplam Puan	0,100	0,96	0,87	0,150	0,97	0,108

* $p<0,05$

Ölçeklerden alınan toplam puan ortalamaları ve alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde; hemşirelik öğrencilerinde uygulama alanlarında yaşadıkları stres arttıkça mesleki memnuniyetlerinin arttığı, toplam stres ve akademik stresleri arttıkça da mesleki niteliklerinin arttığı bulunmuştur ($p<0,05$).

Çalışmamızda da öğrencilerin eğitimleri ile ilgili yaşadıkları stres orta düzeyde bulunmuş olup, bu durumunun öğrenci hemşirelerin teorik ve uygulama ortamlarında güdülenmesini sağladığı ve bu sayede meslekten memnuniyeti, mesleğin nitelikleri ve bunların yerine getirilmesi ile ilgili duygu, düşünce ve inançları arttırdığı

düşünülmektedir. Nitekim birçok çalışmada orta düzeyde yaşanan stresin yapıcı ve yararlı etkileri ortaya konmuştur. Stresin yaşamın gerekli bir parçası olduğu ve her zaman organizma için olumsuz sonuçlar içermediği vurgulanmaktadır⁴². Orta düzeyde stres bireyin engelleri aşması, sorunları çözebilmesi, yaratıcı gücünü harekete geçirebilmesi ve performansını arttırabilmesi için gerekli olan bedensel ve psikolojik güçleri harekete geçirir⁴³. Sullivan ve ark. (1992) yaptıkları çalışmada

orta düzeydeki stres ortamında bireylerin performansının yüksek olduğu ve bu bireylerin stresi yenmekten çok performanslarını arttırma çabası içinde oldukları vurgulanmıştır. Yapıcı stres bireye kaygı vermek yerine, zor bir amaca ulaşırken bireyi yaratıcılığını kullanmaya yöneltir, kişiye doyum ve yaşama zevkini verir⁴⁵. Çalışanların belli bir miktarda stres tepkisi içinde olmaları, onların işlerine karşı güdülenmelerini ve performans düzeylerinin yükselmesini sağlar⁴⁶.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda; hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri sırasında orta düzeyde stres yaşadığı ve profesyonel benlik geliştirdiği belirlendi. Öğrencilerin uygulama stresi arttıkça mesleki memnuniyetlerinin arttığı, hemşirelik eğitimi süresince yaşadıkları toplam stres ve akademik stres puanı arttıkça mesleki nitelikler puanının arttığı

saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda farklı üniversitelerin hemşirelik bölümlerinde örneklem genişletilerek yeni çalışmaların yapılması ve profesyonel benlik kavramını etkileyebilecek diğer değişkenlerin incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- 1.Edwards D, Burnard P, Bennett Hebden U. (2010). "A longitudinal study of stress and self-esteem in student nurses". *Nursing Education Today*, 30 (1), 78–84.
- 2.Timmins F, Corroon AM, Byrne G, Mooney B. (2011). "The challenge of contemporary nurse education programmes. Perceived stressors of nursing students: Mental health and related lifestyle issues". *Journal Psychiatr Ment Health Nursing*,18(9),758-766.
- 3.Güler Ö, Çınar S. (2010). "Hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları stresörler ve kullandıkları baştutma yöntemlerinin belirlenmesi". *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı*, 253-260.
- 4.Pulido-Martos M, Augusto-Landa JM, Lopez-Zafra E. (2011). "Sources of stress in nursing students: a systematic review of quantitative studies". *International Nursing Review*, 59 (1), 15-25.
- 5.Altiok HÖ, Üstün B. (2013) "Hemşirelik öğrencilerinin stres kaynakları". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 747-766.
- 6.Pryjmachuk S, Richards DA. (2007). "Predicting stress in preregistration nursing students". *British Journal Health Psychol*, 12 (1), 125–144.
- 7.Huerta C, Maville J. (1997). "Stress and social support among Hispanic student nurses: Implications for retention". *Journal Cultural Diversity*, 4 (1), 18–25.
- 8.Lo R. (2002). "A longitudinal study of perceived level of stress, coping and self-esteem of undergraduate nursing students: an Australian case study". *Journal of Advanced Nursing*, 2002, 39 (2), 119–126.
- 9.Levett-Jones T, Lathlean J, Higgins I, McMillan M. (2009). "Staff–student relationships and their impact on nursing students belongingness and learning". *Journal of Advanced Nursing*, 65(2), 316–324.
- 10.Sanders A.E, Lushington K. (2002), "Effect of perceived stress on student performance in dental school". *Journal of Dental Education*, 66 (1), 75-81.
- 11.Şendir M. (2008). "Acaroğlu, R. Reliability and validity of Turkish version of clinical stress questionnaire". *Nurse Education Today*, 28, 737-743.
- 12.Zengin N. (2007). "Sağlık yüksekokulu öğrencilerinde öz-etkililik-yeterlilik algısı ve klinik uygulamada yaşanan stresle ilişkisinin incelenmesi". *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10 (1), 49-57.
- 13.SeydFatemi N, Tafreshi M, Hagani H. (2007). "Experienced stressors and coping strategies among Iranian nursing students". *BMC Nursing*, 13 (6), 11.
- 14.Luo Y, Wang H. (2009). "Correlation research on psychological health impact on nursing students against stress, coping way and social support". *Nursing Education Today*, 29(1), 5-9.
- 15.Lightstone E. (1996). "Professional self- concept of medical-surgical hospital nurses; a conceptual analysis. a thesis submitted in conformity with the requirements for the degree of master of science. Graduate Department of Nursing Science University of Toronto"
- 16.Strasen L. (1992). "The mage of Professional Nursing: Strategies for Action. Chapter 1, Gender socialization and the image of professional nursing", J.B. Lippincott Company, New York, London, 61-63.

17. Brown B, O'Mara L, Hunsberger M. et al. (2003). "Professional confidence in baccalaureate nursing students". *Nurse Education in Practice*, 3, 163-170.
18. Deppoliti D. (2008). "Exploration How New Registered Nurses Construct Professional Identity in Hospital Settings". *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 239 (6), 255-62.
19. Gregg M. F, Magilvy J. K. (2001). "Professional identity of Japanese nurses: Bonding into nursing". *Nursing & Health Sciences*, 3 (1), 47-55.
20. Costello CY. (2004). "Changing clothes: Gender inequality and professional socialization". *National Women's Studies Association Journal*, 16 (2), 138-155.
21. Branch S. (2007) "Who will I be when I leave university- the development of professional identity", St Lucia, <http://www.tedi.uq.edu.au> (02.08.2017)
22. Lightstone E. (1996). "Professional self- concept of medical-surgical hospital nurses: A conceptual analysis. Master of Thesis". Graduate Department of Nursing Science University of Toronto.
23. Cook TH, Gilmer MJ, Bess CJ. (2003) "Beginning students' definitions of nursing: An inductive frame work of professional identity". *Journal of Nursing Education*, 42 (7), 311-317.
24. Gray M, Smith LN. (1999). "The Professional socialization of diploma of higher education in nursing students" (Project 2000): A longitudinal qualitative study. *Journal of Advanced Nursing*, 29 (3), 639-647.
25. Sarman L, Freitas L, Rapps J, Riegel B. (1992). "The relationship of education to critical thinking ability and values among nurses: Socialization into professional nursing". *Journal of Professional Nursing*, 8 (1), 26-32.
26. Gray-Toft P, Anderson J. (1981). "The nursing stress scale: development of an instrument". *Journal of Behavioural Assessment*, 3 (1), 11-23.
27. Rhead M. (1995). "Stress among student nurses: is it practical or academic?" *Journal Clinical Nursing*, 4 (6), 369-376.
28. Karaca A, Yıldırım H, Ankaralı F, Açıkgöz F, Akkuş D. (2014). "Hemşirelik eğitimi stres ölçeği'nin türkçeye uyarlanması". *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 16 (2), 29-40.
29. Sabancıoğulları S, Doğan S. (2011). "Öğrenci hemşirelerde profesyonel benlik kavramı ölçeği (ÖHPBKÖ): geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması". *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 27 (2), 35-45.
30. Agolla JE, Ongori H. (2009). "An assessment of academic stress among undergraduate students: The case of university of Botswana". *Educational Research and Review*, 4 (2), 63-70.
31. Ağaçdiken S, Boğa MN, Özdelikara A. (2016). "Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelik Eğitimine Yönelik Yaşadıkları Stres Düzeyinin Belirlenmesi". *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, (1), 1.
32. Yıldırım N, Karaca A, Ankaralı H, Açıkgöz F, Akkuş D. (2016). "Stress Experienced by Turkish Nursing Students and Related Factors". *Clinical Experimental Health Sciences*, 6 (3), 121-128.
33. Bağcıvan G, Cinar FI, Tosun N, Korkmaz R. (2015). "Determination of nursing students' expectations for faculty members and the perceived stressors during their education". *Contemporary Nurse*, 50 (1), 58-71.
34. Liu Y, Lu Z. (2011). "The Chinese high school student's stress in the school and academic achievement. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 31 (1), 27-35.
35. Huan VS, See YL, Ang RP, Har CW. (2008). "The impact of adolescent concerns on their academic stress". *Educational Review*, 60 (2), 169-178.
36. Carperter J. (1995). "Doctors and nurses: Stereotypes and stereotype change in interprofessional education". *Journal of Interprofessional Care*, 9, 151-161.
37. Park JR, Chapple M, Wharrad H, Bradley S. (2007). "Early nursing career experience for 1994-2000 graduates from the University of Nottingham". *Journal of Nursing Management*, 15 (4), 414-23.
38. Milisen K, Busser TD, Kayaert A, Abraham I, Casterle BD. (2010). "The Evolving Professional Nursing Self-Image of Students in Baccalaureate Programs: A Cross-Sectional Survey". *International Journal of Nursing Studies*, 47, 688-698.
39. Hughes O, Wade B, Peters M. (1991). "The Effectes of a Synthesis of Nursing Students Self-Concept and Pole Perception". *Journal of Nursing Education*, 30 (2), 69-72.
40. Altunay A, Öz F. (2006). "Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Kavramı". *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 46-59.
41. Sabancıoğulları S, Doğan S. (2012). "Bir Entegre Eğitim Programından Yeni Mezun Olan Hemşirelerin Meslek ve Okul Eğitimine İlişkin Düşünceleri ve Profesyonel Kimlik Düzeyleri". *İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi*, 20 (3), 184-192.
42. Salami A.O. - R.M. Ojokuku, O.A. Ilesanmi, (2010). "Impact Of Job Stress On Managers Performance", *European Journal Of Scientific Research*, (45), 2.
43. Aydın K.B. (2010). *Stresle Başa Çıkma*, 2. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 102-104.
44. Sullivan S.E, Rabi S.B. (1992). "Organizational Stress, Job Satisfaction And Job Performance: Where Do We Go From Here?" *Journal of Management*, (8), 2.
45. Budak G, Budak G. (2004). *İşletme Yönetimi*, 5. Baskı, Fakülteler Kitabevi, İzmir, 92-94.
46. Özer M. A. (2011). *21. Yüzyılda Yönetim ve Yöneticiler*, 2. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 31-33.